

PRILOZI ZA POVIJEST ŠKOLSTVA U PETERANCU 1765. - 1918.

DRŽAVNA TRIVIJALNA ŠKOLA U PETERANCU

Zanimljivo je da se 1765. godine u Peterancu spominje škola koja je očito bila trivijalna, a 9. siječnja iste godine predložilo je glavno zapovjedništvo varaždinske Krajine da se za poboljšanje materijalnog stanja područnog učiteljstva dozvoli učiteljima u Peterancu, Virju, Trnovitici i Čazmi priplatak od 24 forinte na račun generalne blagajne. Izgleda da je u to vrijeme na području varaždinske Krajine školstvo bilo dobro uređeno. O naobrazbi djevojaka se uglavnom nije brinulo jer su ove škole služile za izobrazbu dječaka za potrebe vojske. U Peterancu se na neki način brinulo za poduku djevojčica. Sačuvana je svjedodžba koju je izdao natporučnik Dietrich 27. kolovoza 1777. godine supruzi učitelja Ferniera iz Peteranca kojom se potvrđuje da je ista obučavala djevojčice spomenute škole u ženskim poslovima kao što su šivanje, pletenje, kuhanje, miješenje kruha i pranje pa je prema toj svjedodžbi ponovo konstatiran napredak djece i marljivost učiteljice.

Izgleda da je došlo do prekida rada ove škole između 1777. i 1787. godine jer se kasnije trivijalna škola spominje u Drnju. Tamo je djelovala sve do 1829. godine kada je, najvjerojatnije zbog poplava, preseljena u Peteranec. Nastava je u Peterancu započela 1. studenoga 1829. godine. Peteranska satnija je ubrzo izgradila školsku zgradu u ulici Polanec - današnja ulica Matije Gupca (u neposrednoj je blizini kasnije izgrađena sadašnja školska zgrada). Tamo je prije stajala kuća obitelji Peroš, kbr. 31, a toj je obitelji odmah javnim radovima izgrađena nova kuća.

Prvobitno ustrojstvo ove škole bilo je uređeno na dvorazrednoj osnovi, ali ipak tako da su bila tri odjela: 1. Klasse unterer Abtheilung (1. razred nižeg odjeljenja), 1. Klasse oberer Abtheilung (1. razred višeg odjeljenja), 2. Klasse (2. razred). Ovo ustrojstvo je trajalo sve do 1855. godine kada je naredbom iz iste godine bilo preinačeno tako da su bila uvedena tri potpuna razreda i to: 1. Klasse, 2. Klasse, 3. Klasse.

U početku je obuka bila isključivo samo na njemačkom jeziku, a od 1840. godine je učitelju zabranjeno s djecom govoriti na materinskom jeziku. Tek je kasnijim promjenama uz njemački uveden i hrvatski jezik. Osim vjeronauka, "*dužnosti podložnika, povjerljivosti i pokornosti proti oblastima*", učilo se računati, čitati i pisati s njemačkom slovnicom. Uz to se mladež vježbala i u muštri počevši od desete godine. U školskoj spomenici zabilježena su sjećanja žitelja iz Peteranca: Gjüre Benotića, kbr. 9, koji je od 1813. do 1817. godine polazio trivijalnu školu u Drnju te Aleksandra Jančarića koji je tu školu polazio 1818. i 1819. godine. Oni su uz suglasnost drugih žitelja pripovijedali: "*da su se vježbali muštri i imali u tu svrhu drvene puške. Onda već i još od prije bijaše učiteljem Matija Magulec a preparand, kako onda zvahu podučitelja, Franjo Lehpamer i Ivan Lojan, koj potonji bio je kasnije dugo vremena učiteljem u Goli.*" Dana 21. ožujka 1824. godine izdana je satnijska zapovijed kojom se nalaže učitelju Magulcu da djeca imaju svake srijede i subote poslije podne u dva sata doći vježbati pred školu. Roditeljima je naloženo da djeci moraju nabaviti opremu. Vježbu je vodio natporučnik Lipošćak. Vojnička vježba za djecu ukinuta je tek 1832. godine naredbom Generalkomande.

S trivijalnom školom bila je spojena i opetovnica, vjerojatno još od 1826. godine u Drnju, a izgleda da je tako bilo i kasnije kada je škola preseljena u Peteranec. Trivijalnu školu su djeca polazila 3 - 4 godine, a opetovnicu 2 godine. Na toj školi su službovale dvije učiteljske sile i to podučitelj i školski pomoćnik. U prvo vrijeme se učitelj zvao - "*Unterlehrer*", a školski pomoćnik, odnosno podučitelj - "*Schulgehilf*", dok su nadučitelji - "*Oberlehreren*" postojali samo na glavnim školama koje su bile ustrojene samo u stožernim mjestima. Takvo

stanje je bilo sve do 1858. godine kada je učitelj dobio naslov "*Triviallehrer*", a podučitelj "*Unterlehrer*". Nadučitelji, učitelji i podučitelji smatrali su se vojnim činovnicima, a kao takvi su imali pravo na mirovinu te su morali polagati službenu prisegu. Osim učiteljskoga osoblja službovali su i stipendisti koje je na trajni učiteljev prijedlog imenovao pukovnik između najboljih, ali siromašnih učenika uz mjesečnu plaću od 1 forinta i 30 krajcara srebra.

Instrukcije i naredbe škola je dobivala od Dvorskoga ratnog vijeća (Hof - Kriegsraith) u Beču i Glavnog zapovjedništva (General Kommande) u Zagrebu putem pukovnijskog i satnijskog zapovjedništva. Za školsku upravu postojala su krajiška školska povjerenstva. Škola u Peterancu stajala je pod upravom Bansko - varaždinskoga povjerenstva (Vereinigte Banal - Warasdiner - Grenz - Schulen - Commission), a kasnije pod upravom "Warasdiner Grenz - Schulen Commission" sve do godine 1868. Tom povjerenstvu je predsjedao zapovjednik brigade - general, a bio mu je dodijeljen vještak u osobi krajiškoga školskog ravnatelja koji je rukovodio ispite na svim glavnim, trivijalnim i elementarnim ili općinskim školama. Krajiški školski ravnatelji koji su rukovodili ispitima na trivijalnoj školi u Peterancu bili su: Udjbinac (do godine 1824.), njega je zbog bolesti 1825. godine mijenjao nadučitelj Ivan Severović, Ivan Schuetz (1825. - 1849.), Mikoević (1850.), Antolić (1851.), Hadžić (1853.), Januškovec (1856.) i Štumpfe (1864.) koji je bio posljednji u Varaždinskoj brigadi. Godine 1868. ukinuta je dužnost krajiških školskih ravnatelja, a umjesto njih su bili ustrojeni školski savjetnici za svaki generalat dok je za svaku pukovniju bio po jedan nadzirujući nadučitelj. Prema tome, za školskog savjetnika u Generalatu zagrebačkom bio je imenovan kanonik Stjepan Sabljak dok je za obje Varaždinske pukovnije nadučiteljem postao Petar Luger.

Nadzor nad pojedinim školama vršio je dotični časnik (Offizier) u mjestu, a u satnijskim mjestima, dakle i nad školom u Peterancu, vršio je taj nadzor upravni časnik (Verwaltungsoffizier) koji je rukovodio ispitima. Glavni godišnji ispiti su se držali u nazočnosti regimentskog školskog povjerenstva kojemu je predsjedao potpukovnik, a samim ispitom je rukovodio ravnatelj. Glavna svrha ispita je bilo informiranje o napretku škole i o eventualnim nedostacima koje se odmah uklanjalo. Ravnatelj je u sporazumu sa školskim povjerenstvom na temelju ispita podnosio svake godine izvješće o stanju školstva glavnom zapovjedništvu, odnosno Ministarstvu rata, odakle bi na temelju tih izvješća dolazile nagrade i pohvale, ali i opomene učiteljima i ostalima koji su sudjelovali u nastavi. Školski praznici su prema naredbi od 11. listopada 1827. godine počinjali 21. rujna, a trajali do 3. studenoga. Takvo je stanje bilo do 1853. godine kada je Ministarstvo rata reskriptom od 3. veljače odredilo da će školska godina započinjati 1. listopada, a završavati 15. kolovoza. Ova je uredba vrijedila sve do donošenja novoga školskoga zakona 1875. godine.

Troškove za uzdržavanje škole snosio je vojni erar čijim troškom je bila podignuta školska zgrada. Nažalost, nije sačuvana dokumentacija koja bi govorila o visini tih troškova. U školu u Peterancu morali su dolaziti dječaci iz područja Peteranske i Sokolovačke satnije pa se zato i nazivala "*Divisionsschule*". Dječaci su ovu školu polazili nakon što su završili elementarnu ili općinsku školu i istaknuli se boljim uspjehom u nastavi. Trebalo je biti 40 dobrovoljnih polaznika, a ako ih nije bilo, događalo se da su polaznici ove škole traženi prisilom. Prije osnutka općinskih ili elementarnih škola na području Peteranske i Sokolovačke kapetanije, dječaci koji bi polazili trivijalnu školu bili su bez školske pripreme, a za njih su postojali tzv. početni razredi ili "*Elementarklasse*". Takav početni razred koji su djelomično polazile i djevojčice, je postojao u Drnju, a u Peterancu nije zabilježen te je potreba za njim očito prestala još kada je trivijalna škola bila u Drnju. Osim dječaka određenih po satnijskim oblastima u Peterancu i Sokolovcu, u trivijalnoj školi bilo je polaznika iz grada Koprivnice i obližnje građanske Hrvatske ili provincijala (primjerice kasniji hrvatski pjesnik Andrija Palmović iz Rasinje), a zabilježeni su i učenici iz udaljenih mjesta Ugarske odakle su ih imućniji roditelji slali zbog učenja njemačkog jezika. Polazak škole je bio uredan jer su vojne vlasti upotrebljavale sva raspoloživa sredstva protiv nemarnih učenika.

Učitelj Matija Magulec počeo je službovati još 1799. godine jer se iz školskog izvješća za 1830. godinu vidi da je imao 31 godinu radnog iskustva. U susjednom Drnju je počeo raditi svakako prije 1813. godine jer su do te godine zabilježena usmena sjećanja žitelja Peteranca na njega, uz napomenu da su svi ljudi koji su u Peterancu živjeli 1875. godine polazili školu u Drnju u vrijeme njegovog učiteljevanja. Kada je 1829. godine škola preseljena iz Drnja u Peteranec, prešao je s njom i Matija Magulec te u Peterancu radio do 1840. godine. Njegovi bivši učenici su, prema zabilježenim sjećanjima, bili zadovoljni njegovim radom istaknuli su da je bio

revan učitelj, a u školskim spisima se njegovo ime pohvalno spominje svake godine s time da je bio više puta nagrađivan nagradom od 50 forinti. Kada je 1841. godine otišao u mirovinu, živio je kratko vrijeme u svojoj kući u Koprivnici. Za Magulčeva učiteljavanja se u Peterancu spominju školski pomoćnici, odnosno podučitelji: Marko Jasenko 1832. godine i Matija Gabaj od 1833. do 1840. godine. Nakon Magulca je školom do 1842. godine rukovodio kao provizorni učitelj Stjepan Lauš.

Novim učiteljem je 1842. godine postao Marko Jasenko koji je kratko bio školski pomoćnik, odnosno podučitelj, u vrijeme učitelja Magulca. Rodio se u selu Dražici na području Varaždinsko - đurđevačke pukovnije, satnija Kovačica Gornja, župa Ladislav. Na vlastiti je zahtjev umirovljen 1865. godine, a preselio se u vlastitu kuću u Koprivnici gdje je umro 1876. godine. Prema sjećanjima zapisanim u uspomenici "Marko Jasenko je bio blage i vesele čudi, posjedovao je osobiti dar, da je znao ono, što je sam umio, djeci predati. Premda čovjek skroman neimajući više naobrazbe, svojim trudom i revnosti postigao je ipak mnogo pohvala te je bio češće nagrađivan sa običajnom u Krajini za carske učitelje nagradom od 50 for. Marko se rado šalio i najveće mu bijaše veselje ako je mogao nedjeljom ili blagdanom seljacima na ulici što šaljivo pripovijedati, a i djecu je znao u školi svakojakimi pričami višeput zabavljati." Za učitelja Marka Jasenka spominju se školski pomoćnici odnosno podučitelji: Boltek Šignjar (1842. - 1846.), Jakob Diebalo (1846.), Vinko Tomašegović (1847. - 1848.), Simeon Antolić (1851. - 1854.), Stjepan Štefanov (oko 1856.), Anton Macka (1858. - 1859.), Martin Zobundjija (1860.), Ignjat Vlašić (1861. - 1862.) i Stjepan Grotić (1863. - 1866.).

Nakon Marka Jasenka 1865. godine novim je učiteljem u Peterancu postao Franjo Markonja. On se rodio 2. rujna 1838. godine u Samarici, u Križevačkoj pukovnici gdje mu je otac bio župni orguljaš. U Samarici je završio trivijalnu školu, naučio je od oca orguljati, a onda se usavršavao polazivši glavnu učionu u Bjelovaru kod tadašnjeg glasovitog organiste A. Fleischera. Služio je kao mladi orguljaš kratko u Ivanjskoj da bi potom postao školskim pomoćnikom, odnosno podučiteljem u Križu. Nakon školovanja na velikoj realci u Rakovcu (1857. - 1858.) postao je učiteljem na trivijalnoj školi u Dvoru 2. banske pukovnije, a u listopadu 1865. je na vlastiti zahtjev premješten u Peteranec. O njemu je zabilježeno sjećanje koje donosimo u cijelosti jer smatramo da je zanimljivo za proučavanje povijesti svakodnevice krajiških učitelja: "Franjo Markonja bio je vrlo revan i napredan učitelj, čemu je dokazom, da je bio ne samo svake godine pohvaljen, nego i veoma često nagrađen za svoje uspješno djelovanje kod pučkoga školstva. Njegovo žalibože kratko učiteljavanje na ovoj učionici ostati će nazaboravno onoj mladeži koja je imala sreću crpiti nauku iz njegova predavanja. Riedki su učitelji, koji bi se mogli ponositi tako vrlimi sposobnostima uma i srca, kao Franjo Markonja. Uzoran rad, čistoća i valjana školska disciplina, koja se je u njegovoj školi vidjeti mogla, malo gdje bi našla prijemca. Jedino što bi mu se moglo prigovoriti, bijaše bezobzira strogost, kojom bi svaku i najmanju pogriješku kazni; ali zato se i nije u njegovoj školi smio opaziti nemar. U društvenom životu bio je osobito prijazan i uljudan, veseo i zabavan, radi česa bio je svuda rado vidjen i štovan. Svoje sudrugove učitelje susretao je i pazio osobitom brižljivošću i ljubio ih kao svoju rođenu braću, te nebi pustio bez pouke, savjeta i utjehe a na svom mjestu i zagovora one, koji se k njemu bud u kojoj nuždi utekoše. Upravo već bi ova prevelika njegova dobrota i bijaše uzrokom njegove prerane smrti. Godine 1868. u kasnu jesen mjeseca studenoga išao je lagano obučen pred tadanjega direktora Štumpea, vraćajućega se u svom poslu iz Beča, na dosta udaljeni kolodvor u Kotoribu, za onda bijaše to najbliža željeznička postaja za ovu okolicu. Na tom putu nahladi se i kako je bio inače žilave naravi, nije htio odmah potražiti lieka, nego istom za nekoliko dana, kadno ga već bijaše popala žestoka groznica koja brzo predje u pogibeljni tifus, nakon odleža puna dva mjeseca. Vještini tadanjega kumpanijskoga liečnika Vaclava Vondračeka podje do duše za rukom spasiti ga ovaj put od smrti, nu od ove bolesti osta klica, koja mu više nije dala povratiti prijašnje živahnosti, dok nije češće se povraćajuć, napokon posve shrvala, te je na 17. studenoga 1870. blago usnuo. Tielo mu počiva na domaćem groblju. Markonja ostavi iza sebe suprugu Anu i kćer jedinicu Herminu, koje se odmah poslije smrti njegove nastaniše kod tasta, odnosno oca supruge mu umirovljenog nadporučnika Matije Kemenovića u Bjelovaru." U vrijeme učitelja Franje Markonje podučitelji su bili: Stjepan Grotić, kasniji kraljevski županijski školski nadzornik u Osijeku za Virovitičku županiju i istaknuti pedagoški djelatnik (u Peterancu je podučitelj bio do 1866.), nakon Grotića su kao podučitelji radili: Matija Barušić (1864. - 1868.), Pavao Filjak (1868. - 1869.), Mihailo Kiurina (1870.) i Mirko Dianić (od jeseni 1870.) koji je nakon smrti učitelja Markonje rukovodio školom do proljeća 1871. godine.

Posljednjim učiteljem na trivijalnoj školi u Peterancu postao je Vinko Tomašegović. On je bio školski pomoćnik

odnosno podučitelj u Peterancu od 1847. do 1848. godine u vrijeme učitelja Marka Jasenka, a kasnije je postao učiteljem na glavnoj učionici u Bjelovaru. Za učitelja je u Peteranec došao u proljeće 1871. godine. U to je doba došlo do razvojačenja Varaždinsko - đurđevačke i Varaždinsko - križevačke pukovnije te su time prestala predavanja na njemačkom jeziku. Za Tomašegovićeva učiteljevanja bio je podučiteljem Mirko Dianić, kasniji učitelj u Hlebinama, a zatim Matija Janković. Tomašegović je odmah po razvojačenju 1873. godine umirovljen te se stalno nastanio u svojoj kući u Sv. Ivanu Žabnu, gdje se bavio gospodarstvom.

Učitelji na trivijalnoj školi u Peterancu uživali su besplatan stan, besplatno korištenje vrta, besplatni pisarski paušal od 180 forinti srebra, a uz to su imali pravo i na drva uz taksu. Podučitelji, odnosno školski pomoćnici, su dobivali 60 forinti, a imali su pravo na ogrjev uz taksu. Tako je bilo do 1852. godine kada je vlada odredila da je plaća nadučiteljima 300 forinti, trivijalnim učiteljima 240 forinti, a školskim pomoćnicima 100 forinti. Učitelj u Peterancu dobivao je samo 200 forinti do 1858. godine. Kasnije je nadučiteljima plaća povećana na 500 forinti ako su imali do 10 godina radnog iskustva, a ako su imali više, dobivali su 630 forinti. Trivijalnim učiteljima je plaća povišena na 367 forinti i 50 novčića, a nakon 25 godina službovanja imali su pravo na 420 forinti. Podučitelji su dobivali 210 forinti. Učitelji su plaću dobivali poput ostalih časnika unaprijed mjesečno uz isplaticu.

Školska zgrada podignuta je 1829. godine troškom vojnog erara od solidna materijala te je u njoj postojala jedna učionica, a uz nju je bio učiteljev stan koji je imao posebni ulaz, dvije sobe, kuhinju, smočnicu i pivnicu. Godine 1869. i 1870. troškom vojnog erara školska zgrada je proširena, dograđen je hodnik te je škola konačno imala jednu učionicu te zbornicu sa posebnim ulazom. Ocjene su bile: prvi red s odlikom, prvi, drugi i treći red. Najveći broj djece dobivao je prvi red i prvi red s odlikom, rijetko koje dijete je dobivalo treći red koji nije zapsan svake godine, a posljednjih godina postojanja trivijalne škole pojavilo se i nekoliko neispitanih učenika. Broj učenika se od 1829. do 1871. godine kretao: 1829/30. - 76, 1830/31. - 60, 1831/32. - 66, 1832/33. - 70, 1833/34. - 74, 1834/35. - 76, 1835/36. - 70, 1836/37. - 73, 1837/38. - 73, 1838/39. - 69, 1839/40. - 70, 1840/41. - 76, 1841/42. - 84, 1842/43. - 76, 1843/44. - 79, 1844/45. - 75, 1845/46. - 71, 1846/47. - 75, 1847/48. - 77, 1848/49. - 53, 1849/50. - 51, 1850/51. - 69, 1851/52. - 80, 1852/53. - 87, 1853/54. - 92, 1854/55. - 94, 1855/56. - 90, 1856/57. - 84, 1857/58. - 88, 1858/59. - 88, 1859/60. - 89, 1860/61. - 87, 1861/62. - 95, 1862/63. - 89, 1863/64. - 86, 1864/65. - 86, 1865/66. - 74, 1866/67. - 80, 1867/68. - 89, 1868/69. - 84, 1869/70. - 69 i 1870/71. - 66 učenika. Postoji ocjena rada ove škole u spomenici: *"Neima dvojbe, da je bivša erarijalna trivijalna škola blagotvorno djelovala na naobrazbu puka. Iz te škole proizašlo je mnogo prosvjetljenih muževa, koji su se dostali javnih služba i častih bez svake više naobrazbe. Nu kako je ipak ta škola bila ustrojena jedino u svrhu, da se iz nje proizašli mladići priprave za vojničku službu, bilo je njezino djelovanje na obću naobrazbu pučanstva samo djelomično."*

OPĆINSKA ELEMENTARNA ŠKOLA U PETERANCU

Elementarna ili općinska škola u Peterancu osnovana je prema zapovijedi pukovnije od 8. studenoga 1830. godine. Redovita školska obuka počela je istodobno kada je u Peteranec prešla i državna erarijalna ili trivijalna škola iz Drnja. Škola je imala dva razreda: prvi i drugi te je mladež morala polaziti svakodnevnu školu dvije godine. Osim svakodnevne škole, mladež je polazila i opetovnicu dvije godine. Osim učenika iz Peteranca, u ovu školu nisu išli učenici iz drugih sela. Polazak djece je bio isti kao i u trivijalnoj državnoj školi, a isto su na obje škole vrijedile odredbe uprave i nadzora. Troškove oko podizanja i održavanja školskih zgrada te plaća učitelja snosila je općina iz općinskih dohodaka sve do 1856. godine kada je ustrojena školska zaklada iz koje su isplaćivane plaće učiteljima. U spomenici župe Sv. Petra i Pavla piše da je godine 1830. uvedena u Peteranec osnovna škola koju je moralo pohađati svako dijete oba spola dvije godine svaki dan, a kada bi to završilo, kroz druge dvije godine blagdanom ili nedjeljama. U spomenici župe piše: *"U ovom se moralnom vrtu otvaralo preširoko polje dušobrižnika, da ulije u nježne pameti mališanima nebeske nauke, i da zasadi one kreposti u nepokvarene duše djece, koje poslije, kad ih duše i srca njihova usvoje i preokrenu u sok i krv, neće moći upropastiti ni iščupati nikada nikakva promjena vremena."* Kanonska vizitacija iz 1840. godine o školstvu u Peterancu piše: *"Učitelj je Alojz Kišić, za koga veli župnik, da svoju dužnost točno obavlja. U mjestu je dvostruka škola: elementarna i druga erarijalna, svaka u odvojenim zgradama. Erarijalna je prvo po kralju osnovana, dok*

je elementarna g. 1830. uvedena. Učitelji u tim školama po svjedočanstvu župnika su dobra vladanja i zgodni da budu učitelji. O školama se ništa drugo ne može reći, nego to, da se kao u ostalim graničarskim školama ovdje uči i da o tom bdije oblast. Za vrijeme vizite katehizirao je ovim školama mjesni kapelan Petar Bučer, sa kojim kanonik nije bio zadovoljan." Četrdesetih godina XIX. stoljeća spominje se u Peterancu, prema predaji, župni školnik Drmenčić, a nakon njega je došao župni školnik Bašinec iz Imbriovca koji je službovao 6 - 7 godina kao orguljaš istodobno kada je učiteljem bio Tomo Kuzmić, rodom iz Peteranca, stari kućni broj 228 koji je službovao kao prvi pravi učitelj na općinskoj ili elementarnoj školi od 1830. godine. Kuzmić je u Peterancu radio za malu plaću od 60 forinti te ogrjev do 1852. godine kada prelazi u Jagnjedovec s time da je bio više puta pohvaljivan. U njegovo vrijeme Bašinec je bio obljubljeni župni školnik, a poslije je otišao u Legrad pa u Prelog. Za Bašincem je oko 1847. godine došao Boltek Jakopanec, isprva kao organist, a tek od 1852. kao učitelj. Jakopanec se rodio u Hlebinama, a 1854. godine prelazi u Drnje, potom je radio u Imbriovcu gdje je i umro. Njega je naslijedio Matija Bemšić koji je bio rodom iz Đurdevca, a do 1854. radio je u Ferdinandovcu. On je bio dobar učitelj, ali je došao u sukob s Peterančanima te je godine 1861. morao otići u Ždalu. Godine 1861. je za učitelja između šest kandidata, uz mnogobrojno sudjelovanje pučanstva, župnika Martina Šantuša, kapetana Joce Kodića, natporučnika od upraviteljstva Šneidera, za učitelja postavljen Ferdinand Hechtl. On je bio rodom iz Ždala gdje se rodio 30. listopada 1838. godine, školovao se privatno u Ždalu, završio trivijalku u Virju, a tečaj za učitelja 1856. u Bjelovaru. Radio je kao školski pomoćnik u Virju, učitelj u Grdevcu i Ždalu. Godine 1857. na mjestu stare župne škole podignute 1820. godine, sagrađena je nova školska zgrada koja je do 1973. godine postojala u ulici Frana Galovića. Škola je izgrađena troškom peteranske općine, uz općinski namet. Školska zgrada je imala jednu učionicu u kojoj je učila sva školska mladež oba spola. Godine 1865. je pregrađena, a time su dobivene dvije učionice. Uz učionice je postojao i školski stan koji se sastojao od triju soba, kuhinje, smočnice i pivnice.

Učitelji plaćeni od općine nazivali su se Gemeindelehreri. Oni su uživali godišnju plaću od 60 forinti srebra, a prvi učitelj s tom plaćom je od 1830. godine bio Tomo Kuzmić. Kako učiteljima ta plaća nije bila dovoljna za život, oni su se često bavili raznim dodatnim službama, a bili su, primjerice, zvonari ili obrtnici. Često su za učitelje bili postavljeni isluženi dočasnici, a samo oni učitelji koji su ujedno bili i orguljaši, mogli su nešto bolje živjeti jer su imali stalna dodatna primanja. Godine 1854. bila je povišena učiteljska plaća na 120 forinti godišnje, a pri tome su ostala netaknuta stara orguljaška beriva. Prigodom učiteljske promjene općina je 1861. godine povisila plaću učitelja na 180 forinti godišnje i također ostavila netaknutima orguljaška primanja, a tako je ostalo do klasificiranja škola prema novom školskom zakonu od 14. listopada 1874. godine. Učitelj je do tada uživao plaću od 180 forinti, besplatan stan, deset hvati ogrjevnih drva, vrt i pola jutra zemljišta, a još je k tome kao orguljaš dobivao od svake kuće četvrt vagana žita u zrnu, uživao jedno jutro livade, tri četvrt jutra oranice, štolarinu, pravo na mošt i druge prihode. Godine 1868., uslijed naredbe Generalkomande o poboljšanju uvjeta života učitelja, dodijeljen mu je slobodnom voljom općine od općinskog pašnjaka komad zemljišta od jednog jutra u svrhu uređenja uzornog vrta, a uz to je dobivao svako ljeto dva pluga i dvadeset ručnih težaka za obrađivanje vrta. Učitelj je svoju plaću dobivao krajem svakog mjeseca iz općinske blagajne sve do godine 1865. Tada su na čitavom području varaždinske Krajine bila ustrojena školski fondovi za osiguranje učiteljskih plaća. Općina Peteranec je te godine stvorila školsku zakladu u iznosu od 5600 forinti, uloživši tu svotu u državne obveznice. Kasnije je ta zaklada narasla do iznosa od 6640 forinti državnih i privatnih obveznica.

Naredbom Generalkomande od 9. travnja 1858. godine, škola je postala trorzrednom, a kako je uvođenjem trećeg razreda narastao broj učenika pa ih nije mogao poučavati samo jedan učitelj, odlučeno je da se od 1. listopada 1862. godine na školi u Peterancu otvori mjesto podučitelja. Za podučitelja je postavljen Stjepan Codek, rodom iz Peteranca koji je prije bio pisar kod odvjetnika, a kako je bio bez učiteljskog ispita, dobivao je plaću od 60 forinti. Ovu školu je školske godine 1861/62. polazilo 153 učenika, 1862/63. - 111, 1863/64. - 136, 1864/65. - 147, 1865/66. - 151, 1866/67. - 144, 1867/68. - 154, 1868/69. - 149, 1869/70. - 154, a školske godine 1870/71. školu je polazilo 155 učenika. Bilo je približno jednako dječaka i djevojčica, a najviše su učenici dobivali prvi opći red, nešto manje najbolju ocjenu - prvi red s odlikom, približno isto drugi red, a još manje najslabiju ocjenu - treći red. Neispitanih učenika je bilo vrlo malo i to samo 1867/68, 1868/69. i 1870/71. godine.

Nakon što je carskim patentom od 8. lipnja 1871. razvojačena Đurđevačka pukovnija, Peteranec je ušao u sastav Bjelovarske županije. Istodobno je prestala nastava na njemačkom jeziku, a bio je uveden hrvatski kao nastavni jezik. Vlada je 1872. godine odredila da "trivijalka u Peterancih ima smjesta postati trorzrednom dječaćkom učionom, gdje će učiteljevati plaćeni od države učitelj Tomašegović u 2. i 3. razredu, a od občine plaćeni podučitelj Godek u 1. razredu. Dosadanja zajednička občinska neka odmah postane trorzrednom djevojačkom učionom, u kojoj će učiteljevati od občine plaćeni učitelj Hechtl dok se nezamjeni učiteljicom." Kako je učitelj Tomašegović umirovljen već 1873. godine, privremeno je dječaćkom školom rukovodio podučitelj Godek, a za prijem učiteljice u službu trebao se raspisati natječaj. No zastupstvo općine Drnje nije htjelo usvojiti zaključak upravljućeg odbora Bjelovarske županije od 1. rujna 1873, čl. 14 kojim je bilo preporučeno da se učitelja Hechtl premjesti u dječaćku trorzrednu školu. Zastupstvo općine Drnje je zaključilo da želi djevojačku učionu spojiti sa dječaćkom. Upravljujući odbor Bjelovarske županije primio je ovaj zaključak s nezadovoljstvom i poništio ga. Uslijed toga je Zemaljska kraljevska vlada, odnosno Odjel za bogoštovlje i nastavu te vlade izdao rješenje od 27. srpnja 1874, br. 1700: "Pošto glede dječaćke i djevojačke škole u Peterancu zastupstvo općine drnjanske dotično podopćine Peteranec čine zaključke, koji smjeraju na zator redovite pučke obuke, pozivalje se općinstvo županijsko, neka rečenim obćinam naloži da dječaćka i djevojačka učiona u Peterancu imaju ostati odjeljene te da učitelj Hechtl sa djevojačke učione ima prieći u dječaćku učionu, a za djevojačku učionu treba ustanoviti posebno mjesto učiteljice, koje će se popuniti iza raspisana po Duhovnom stolu Nadbiskupije zagrebačke natječaja." Na to je na sjednici održanoj u Drnju 12. rujna 1874. godine ustanovljena plaća za učiteljicu od 315 forinti godišnje, a uz to je raspisan natječaj.

Dana 1. listopada 1874. godine učitelj Ferdinand Hechtl počeo je rukovoditi dječaćkom učionom, dana 29. rujna 1876. vlada ga je imenovala za pravog učitelja, a 15. prosinca iste godine i ravnajućim učiteljem. U studenom 1874. je na poziv župnika Kuzmana Telebara kao tadašnjeg ravnatelja škola došla raditi učiteljica Antonija Brcković. Ona je bila rođena 4. lipnja 1855. godine u Zagrebu, učiteljsku naobrazbu dobila je u samostanskom zavodu milosrdnih sestara u Zagrebu 1872. godine. Prije Peteranca radila je u Virju. Preuzela je rad na djevojačkoj školi da bi kasnije bila postavljena za učiteljicu, a o tome govori dekret Duhovnog stola Nadbiskupije zagrebačke od 26. veljače 1875. br. 112. Podučitelj Godek je 1874. godine prešao raditi na Kraljevski kotarski sud u Peterancu kao podvornik jer je Peteranec tada bio sjedištem kotara i kotarskog suda. O polasku škole i odnosima lokalne zajednice prema školi u školskoj uspomenici piše: "Mora se priznati, da roditelji djecu u ovom razdoblju dosta rado u školu pošiljahu; nu da se obćinari neizuzimajući ni one koji se medju inteligenciju broje, nisu nikada pokazivali prijateljnim za boljitak i što veći razvitak škole i njezina napredka, bar ne u onom smislu, kako to duh vremena iziskuje. Sve, što postizava naprednijega, biva samo u toliko, u koliko nadležne oblasti sile na vršenje obćinarskih dužnosti. Ovako stajahu obje škole sve do 1. listopada 1875. kadno stupi u život školski zakon od 14. listopada 1874. a njim i nada za bolju budućnost škole."

Broj učenika je 1871/72. bio u dječaćkoj učionu 112, u djevojačkoj 67, ukupno 179, godine 1872/73. u dječaćkoj učionu su bila 104 učenika, a u djevojačkoj 82 učenice, ukupno 186 učenika. Školske godine 1873/74. je dječaćku učionu polazilo 86 učenika, a djevojačku 91 učenica, ukupno 177 učenika, a godine 1874/75. dječaćku učionu je polazio 91 učenik, a djevojačku 88 učenica, ukupno 179 učenika. Najviše učenika je dobivalo prvi red, nešto manje prvi red s odlikom, još manje drugi red, a najmanje treći red, dok je najmanje bilo neispitanih učenika. O radu i rezultatima ove škole postoji ocjena zapisana u uspomenici: "Obćenitije i blagotvornije djelovala je na obću naobrazbu zajednička občinska škola, osobito od onoga vremena, kada bijaše razširena na trorzrednu. Iz ove škole izlazila je mladež obojega spola uvježbana u čitanju, pisanju i računstvu materinim jezikom, te je naobrazba tim obćenitijom postala. Odkada pako stupi u život novi školski zakon od 14. listopada 1874., to se može pouzdano tvrditi da medju mladežju nema nevejštih čitanju i pisanju izim onih, koji su se bud radi tjelesne ili duševne kakove mane, bud inim kojim načinom oteli polazku škole. Polazak je škole malom iznimkom uredan, i samo u pojedinim slučajevima otimlju se žitelji bud radi siromaštva ili što stanuju konacih djecu u školu pošiljati."

PETERANSKO ŠKOLSTVO OD NOVOG ŠKOLSKOG ZAKONA 1874. DO 1918. GODINE

Novi školski zakon od 14. listopada 1874. stupio je na snagu 1. listopada 1875. godine. Vlada je izdala naredbu od 2. runa 1875. kojem se određuje klasifikacija općih pučkih škola. Prema toj naredbi klasificirane su škole na području općine Peteranec. Povjerenstvom za provedbu klasifikacije predsjedao je tadašnji podžupan u Koprivnici Gabriel Kiš, a nazočan je bio i županijski školski nadzornik Križevačke županije Franjo Lugarić koji je prije bio učiteljem u Virju. Uz njih je bilo nazočno zastupstvo općine Peteranec te svećenstvo i učiteljstvo. Predsjednik je predlagao da se peteranska škola uvrsti u II. platni razred, ali se tome suprotstavio načelnik općine Peteranec Antun Jančarić koji je predložio da se dječja škola uvrsti u III. platni razred sa povišenom plaćom od 500 forinti, a djevojačka u III. platni razred sa plaćom od 450 forinti što je vijeće jednoglasno usvojilo dok je svećenstvo bilo uz prijedlog podžupana. Kako se nisu mogli dogovoriti, onda je vlada odredila do obje škole budu u III. platnom razredu sa plaćom učitelja od 500 forinti. Sva beriva učitelja kao orguljaša ostala su netaknuta, a ona su iznosila 100 vagana žita u zrnu, 20 forinti u novcu i prihodi od sprovoda i rekvija. Osim toga je učitelj uživao besplatan stan, 10 hvati ogrjevnog drva, vrt i nešto zemlje te livadu. Učiteljica je imala pravo na besplatan stan, 6 hvati drva i vrt. Na ovo rješenje pristalo je općinsko vijeće jednoglasno. Školske godine 1875./76. u svakoj školi postojale su po dvije učionice te posebni stanovi za učitelja i učiteljicu. Postojao je školski vrt koji nije bio uređen. Kako nije postojala školska knjižnica, pristupilo se njenom ustrojenju. Te školske godine uveden je 4. razred, a popis školskih sposobnjaka odvijao se putem općinskog poglavarstva. Školski odbor je konstituiran 18. prosinca 1875. godine. Za predsjednika i mjesnog školskog nadzornika izabran je velečasni Kuzma Telebar kao mjesni župnik, za njegovog zamjenika izabran je Josip Gaži, perovoda je bio ravnajući učitelj Ferdinand Hechtl dok su ostali članovi prvog školskog odbora bili: načelnik općine Peteranec Antun Jančarić, Ivan Gadanec, Ivan Petreković i Ivan Mihin. Među prvim zaključcima školskog odbora bilo je da se nabave neka učila, a posebno je značajan zaključak od 30. travnja 1876. godine kojim je škola trebala postati utemeljiteljem Pedagoškog književnog zbora. Školske godine 1876./77. škola je postala članom III. razreda Sv. Jeronima što je značilo osnutak školske knjižnice. Školske godine 1878./79. zbog znatnog povećanja učenika bilo je uvedeno poludnevno predavanje u 1. i 2. razredu, no kako je krajem prvog polugodišta istupilo iz škole više djece, odustalo se od toga početkom drugog polugodišta. Za predsjednika školskog odbora i mjesnog školskog nadzornika ponovo je izabran Kuzman Telebar, njegov zamjenik je bio Mirko Galović, perovoda je bio Ferdo Hechtl dok su članovi bili: Tomo Lukač, Mijo Vaić, Martin Ivanuš i Josip Sinjerec iz Peteranca te Gjuro Horvat iz Herešina. Zamjenici članova bili su Gjuro Sabol i Ivan Mihin. Prema tomu se vidi da su školu u Peterancu polazila i djeca iz Herešina. Školska knjižnica je narasla na 47 djela sa 55 svezaka. Školska je godina počinjala 1. listopada, a završavana 3. kolovoza službom Božjom. Dana 24. travnja 1879. slavila se 25 - ta godišnjica vjenčanja cara i kralja Franje Josipa I. i carice te kraljice Elizabete u povodu čega su učenici imali dan radosti, a tom prigodom je podijeljeno 50 primjeraka knjižica "Franjo Josip I." koje su nabavljene dobrovoljnim prilozima koje su dali: ravnajući učitelj Ferdo Hechtl, općinski bilježnik Mirko Galović, trgovac Ožegović, župnik Kuzma Telebar, lugar Galović, lugar Stjepan Požgaj, umirovljeni satnik Tomo Šemper, umirovljeni lugar Mijo Franjo, načelnik Jančarić, blagajnik Ledinski, ovrhovoditelj Blažek, trgovac Mijo Vaić, umirovljeni stražmeštar Jadanić, umirovljeni nadlugar Tomo Antolić, pisar Stjepan Dolenc, trgovac Horman, podbilježnik Frljan i učiteljica Antonija Brcković.

Zaključkom školskog odbora od 2. studenoga 1879. za podučiteljicu je izabrana ispitana učiteljica Marija pl. Cjukec, a prema zaključku školskog odbora od 30. studenoga iste godine, odlučeno je da se jedna učionica pretvori u školsku zbornicu. Školska knjižnica je školske godine 1879/80. imala 67 djela u 75 svezaka. Iduće školske godine, 23. listopada 1880., po odluci vlade, spojene su dječja i djevojačka škola u jedinstvenu školu koja se zvala "Obospolna obća pučka škola". Iste je godine sačuvan zapis o snažnom potresu: "Dana 9. studena potresla se je zemlja oko 1/2 8. satih u jutro uz silan podzemni šum i valovito gibanje od sjeveroistoka prama jugozapadu tolikom silom, da su se kuće nihale poput mjehova na vodi, a u crkvi popucali svodovi tako, da je služba božja bila obustavljena u njoj sve dotle dok se nisu poduprli. - Ljudi od silnoga straha koj ih bijaše spopao, izbjegoše iz svojih stanovah na ulicu i dosta dugo nisu se usudili uljezti u kuće natrag misleći, da će sudnji dan nastupiti." Dana 6. travnja 1881. održani su ispiti prvog polugodišta u nazočnosti mjesnog školskog nadzorni-

ka i župnika Kuzmana Telebara, načelnika Stjepana Kašića te učiteljskog zbora. Prema odredbi vlade od 3. svibnja 1881. prisustvovala je sva školska mladež svečanoj službi Božjoj dana 10. svibnja iste godine, u povodu vjenčanja prestolonasljednika Rudolfa sa belgijskom princezom Stefanijom.

U novi školski odbor su 14. listopada 1882. ušli: predsjednik i mjesni školski nadzornik Josip Gaži, zamjenik predsjednika umirovljeni satnik Tomo Šemper, perovoda Ferdo Hechtl, članovi Tomo Petreković i Andrija Ledinski iz Peteranca, Josip Mesarić iz Herešina, zamjenici Gjuro Zlatar i Martin Betlehem, kao i načelnik općine Stjepan Kašić te župnik Kuzman Telebar. Tijekom siječnja 1883. počela je među učenicima vladati bolest difterija te je škola bila zatvorena od 26. siječnja do 9. travnja. Od bolesti je bolovalo više od polovice djece, a umrlo ih je 16. Početkom školske godine 1884/85. svi su učenici polazili nastavu u bivšoj dječjačkoj školi jer su na bivšoj djevojačkoj školi vršeni popravci. U mjesecima svibnju, lipnju i srpnju učenici su nemarno polazili nastavu jer su roditelji zadržavali djecu kod kuće bez razloga. Slično je bilo i iduće školske godine, ali u mnogo blažem obliku. Stanje se popravilo tek školske godine 1886./87. U novi školski odbor izabrani su: velečasni Kuzman Telebar, župnik, za predsjednika i mjesnog školskog nadzornika, za potpredsjednika je izabran Tomo Šemper, novi načelnik općine, perovodom je i dalje bio Ferdo Hechtl, članovima su izabrani Ignac Jurjević, Pavao Blažek, Andrija Palaš, Gjuro Perić i Gjuro Poljan dok su zamjenici bili Ignjat Sabolić i Ivan Valeš.

Školske godine 1887./88. vlada je Mariju Gjurka imenovala za učiteljicu u Ludini, a na njeno je mjesto imenovana Marija Vučinovec koja se zahvalila na dužnosti. Dana 7. siječnja 1888. na to je mjesto došla namjesna podučiteljica Augusta Zapletalova koja je ubrzo otišla u Zagreb tako da je za novu podučiteljicu u Peterancu konačno 8. svibnja 1888. imenovana Ljubica Vidačić, iako je školski odbor bio za podučiteljicu Mariju Cesarić. Općinsko zastupstvo je na sjednici održanoj 5. rujna 1887. imenovalo školski odbor u sastavu: predsjednik i mjesni školski nadzornik velečasni župnik Kuzman Telebar, načelnik općine Tomo Šemper, učitelj Ferdo Hechtl je bio perovođa, a ostali članovi su bili Ignjat Sabolić, Pavao Blažek, Andro Palaš, Gjuro Perić iz Peteranca i Gjuro Poljan iz Herešina. Školske godine 1888./89. stupio je na snagu novi školski zakon od 31. listopada 1888. Ispitu su uz učiteljstvo prisustvovali mjesni školski nadzornik, velečasni Kuzman Telebar, načelnik općine Tomo Antolić i neki odbornici. Prigodom zaključka ispita djeca su za nagradu dobivala molitvenike "Isus prijatelj djece" koje je poklonilo općinsko poglavarstvo. Školske godine 1889./90. se velečasni i župnik Kuzman Telebar zahvalio na časti mjesnog školskog nadzornika i predsjednika školskog odbora, a na njegovo je mjesto kraljevska županijska oblast imenovala Ignjata Jurjevića. Zdravlje djece je bilo dobro, a polazak nastave također. U školskom odboru su radili: predsjednik Kuzman Telebar, kasnije Ignjat Jurjević, načelnik općine Tomo Antolić, kasnije Franjo Kolar, ravnajući učitelj Ferdo Hechtl te odbornici Andro Betlehem, Pavao Antolić, Josip Valeš i Franjo Kašić. Školske godine 1890/91. mjesnim školskim nadzornikom i predsjednikom školskog odbora postao je Franjo Kolar.

Školske godine 1892./93. za mjesnog školskog nadzornika i predsjednika školskog odbora izabran je župnik Ivan Ivko, za potpredsjednika je izabran Bolto Jadanić, za perovodu ravnajući učitelj Ferdo Hechtl dok su članovi školskog odbora bili još Franjo Kašić, Andro Betlehem, Josip Valeš i Josip Kašić. Školske godine 1895./96. dekretom županijske oblasti od 10. rujna 1895. ovu je školu došao namjesni podučitelj Vatroslav Kovačić koji je podučavao dječake prvog razreda, djevojke prvog razreda i oba spola u drugom razredu podučavala je Antonija Brcković, treći razred je podučavala Ljuba Vidačić, a četvrti i peti Ferdo Hechtl. No, Vatroslav Kovačić je 18. studenoga 1895. premješten u Hampovicu, a iz Hampovice je došao u Peteranec namjesni učitelj Petar Lesica koji je preuzeo treći razred dok je prvi dječjački razred preuzela Ljuba Vidačić. U opetovnici je dječake podučavao Ferdo Hechtl u prvom polugodištu, a u drugom Petar Lesica dok je u djevojčice učila Antonija Brcković. Školske godine 1895./96. škola je proširena u četverorazrednu. Školske godine 1896./97., naredbom od 26. kolovoza 1896. godine Petar Lesica je premješten u Vrbovec, a iz Vrbovca u Peteranec Franjo Muldini. Zdravlje učenika je bilo dobro, ali je zabilježen jedan slučaj smrti učenika. Početkom iduće 1897./98. školske godine Antonija Brcković je premještena u Križišće, a Ljubica Vidačić u Lič. U Peteranec su na njihova mjesta bile premještene Anka Lihl iz Bjelovara i Pepica Ban iz Perušića. Te školske godine umrlo je troje učenika. Kao i svih dotadašnjih godina, školska je mladež prisustvovala svim pobožnim crkvenim vježbama prema školskim propisima te je primila Sv. pričest tri puta: o Božiću, za Uskrs i za Sv. Alojzija, zaštitnika mladeži čiji je dan kao i svih dotadašnjih godina proslavljen svečano. Osim rimokatolika bila

je jedna židovska učenica. Školska godina 1899/1900. počela je uobičajeno, zazivom Duha Svetoga, kada su učenicima podijeljene školske knjige. Na školi je ustrojen peti razred te je škola u Peterancu postala peterorazrednom sa dva tečaja opetovnice. Dugogodišnji ravnajući učitelj Ferdo Hechtl, koji je gotovo 40 godine radio kao učitelj u Peterancu, bio je umirovljen dekretom od 22. ožujka 1900. godine, no on je vodio upravu škole sve do 12. svibnja 1900., kada je odredbom kotarske oblasti upravu škole preuzeo učitelj Fran Muldini. Povodom toga, mjesni školski odbor je na sjednici održanoj 20. svibnja 1900. na prijedlog mjesnog školskog nadzornika Mije Betlehema, umirovljenom ravnajućem učitelju Ferdi Hechtlu izrazio svoju zahvalnost za njegovo revno i marno službovanje na ovoj školi kroz 39 godina što mu je bilo i pismeno priopćeno.

Općinski školski odbor školske godine 1900./01. činili su: mjesni školski nadzornik i predsjednik općinskog školskog odbora Mijo Betlehem, po zvanju i zanimanju kolar i posjednik je polazio prvi razred realke i četiri razreda glavne njemačke škole u Bjelovaru, zamjenik mu je bio Bolto Jadanić, općinski vijećnik i poljodjelac koji je završio pučku i trivijalnu školu u Peterancu, četiri razreda glavne njemačke škole u Bjelovaru i tri niža razreda gimnazije u Varaždinu. Ostali članovi školskog odbora bili su: velečasni Ivan Horvatić kao upravitelj župe, Bolto Blažek kao općinski načelnik, po zanimanju poljodjelac, a prije je bio kod općine pandur odnosno stražar, uz njih su bili i seljaci Šimun Betlehem, Pavao Antolić, Josip Golubić, Josip Jurjević i Lavoslav Kovačić kao upravitelj škole. On je na dužnost upravitelja škole stupio naredbom vlade od 10. listopada 1900. godine, a na vlastitu je molbu premješten iz Međurića kod Nove Gradiške u Peteranec gdje mu je 1. studenoga 1900. predana uprava škole. Lavoslav Kovačić je rođen 15. studenoga 1855. u Drnju, 1862. - 1864. polazio je pučku školu u Drnju, 1864. - 1867. trivijalnu školu u Peterancu. Početkom 1871. otišao je učitelju rodnog si mjesta Andriji Mrazu da se kod njega izvješta u orguljaškoj službi. Kako je Mraz krajem te godine otišao raditi u školu u Sigecu, Kovačić je prešao u općinsku službu gdje je kod općinskog poglavarstva u Drnju radio kao pisar. Nakon dobivene stipendije završio je učiteljsku školu u Petrinji. Od 1. prosinca 1875. radio je na pučkoj školi u Drnju, no već je 1876. premješten u Dragalić kod Nove Gradiške, kasnije je radio u Gornjem Raiću, Novskoj i Međuriću. Školsku općinu su sačinjavala mjesta Peteranec i Herešin koje je do zakona o ustroju županija 1886. godine pripadalo pod upravu slobodnog kraljevskog grada Koprivnice, a djeca su školu i prije 1886. polazila u Peterancu. Vlada je izdala naredbu od 11. listopada 1900. upravnom odboru Bjelovarsko - križevačke županije o ukinuću četvrtog učiteljskog mjesta. Zastupstvo upravne općine Peteranec još je prije toga donijelo zaključak od 15. srpnja 1900. prema kojem se ovdašnja škola koja je imala prva tri razreda, četvrti razred prvo godište i četvrti razred drugo godište pretvori u trogodišnju školu. Zbog toga je učiteljica za više škole iz tehničko - matematičke skupine Pepica Ban kao višak premještena u Kloštar kamo se nije htjela preseliti pa je naknadno premještena u Trojstvo kod Bjelovara. Te školske godine upravitelj škole pokrenuo je radnje na pokusnom vrtu. U spomenici škole piše i detalj: *"kako je jošte pri tom narodni davni običaj, da se u dvorištu mrtvaca prije ukopa kod imućnijih i koji to naročito žele, drže i takozvana "spričavanja" u obliku pjesme tužaljke nad liesom pokojnika, to i ono nosi orguljašu učitelju dohodak"*. Među učenicima je izbila bolest boginja ili ospica. Polazak škole je bio uredan, učenici su obavljali svoje vjerske dužnosti, a vjeronauk je predavao velečasni Ivan Horvatić kao župnik u Peterancu. Na školskim zgradama su vršeni manji popravci.

U školskoj godini 1901./02. u školskoj spomenici je zabilježeno da je dana 23. svibnja 1902. za unapređenje domaćega stočarstva Cjuro Ettinger otvorio modernu mljekaru u kući Antuna Frljana. U tu mljekaru su mlijeko donosile žene iz Peteranca, Herešina, Drnja i Sigeca. Kako je mljekara slabo poslovala, napuštena je u svibnju 1906. godine radi preseljenja u Novigrad Podravski. Školske godine 1902./03. predsjednik školskog odbora i mjesni školski nadzornik bio je Mijo Betlehem dok su članovi bili velečasni Ivan Horvatić kao domaći župnik, Bolto Blažek kao općinski načelnik i seljaci Šimun Betlehem, Pavao Antolić, Josip Golubić koji je bio zamjenik predsjednika, Josip Jurjević (svi iz Peteranca) te kao perovoda Lavoslav Kovačić, ravnajući učitelj. Učitelj Fran Muldini je 1. studenoga 1902. prešao na višu pučku školu u Koprivnici za učitelja slovničko - historičke skupine predmeta. Na njegovu je mjesto došao učiteljski pripravnik Josip Dončević koji se rodio u selu Blatnica kod Garešnice 25. prosinca 1882. Svoju mladost je proživio u Štefanju gdje je polazio školu. Školovao se i u Bjelovaru i Zagrebu. Škola u Peterancu je bila član društva Sv. Jeronima, Matice hrvatske i Pedagoško - književnog zbora od kojih je redovito dobivala knjige za školsku knjižnicu. Od 1888. općina Peteranec je po zakonu trebala redovito pomagati školsku knjižnicu za nabavku novih knjiga, ali, na žalost, tu pomoć nije pružala. Školske godine 1903./04. u školski su odbor 5. listopada 1903. godine izabrani članovi Tomo Godek,

Tomo Galović, Anton Blažek, Josip Sabolić i Bolto Kolarek te zamjenici Juraj Pavša i Stjepan Gadanec, svi seljaci iz Peteranca. No, kako je bilo nepravilnosti kod izbora i kako nije u sastav odbora ušao predstavnik iz Herešina, izabran je novi školski odbor 19. travnja 1904. godine u koji su izabrani članovi: Martin Remenar iz Herešina, Franjo Betlehem, Ivan Perić, Tomo Godek koji je postao predsjednik i mjesni školski nadzornik i Ivan Blažek koji je postao zamjenik predsjednika te zamjenici Ignac Požgaj i Franjo Godek, svi iz Peteranca. Školu su posjetili učiteljski pripravnici muške učiteljske škole iz Zagreba na čelu sa ravateljem Karlom Maticom i profesorima škole. Od 1. studenoga 1903. do 30. lipnja 1904. za vrijeme dopusta Anke Lihl mijenjala ju je suplentica Alojzija Vinski, rodom iz Zagreba. Školske godine 1904/05. polazak škole je bio dobar, a to se odrazilo na bolji uspjeh.

Školske godine 1905./06. pojavila se u veljači 1906. bolest kozica od koje je umrlo četvero djece, a škola je bila zatvorena od 23. ožujka do 18. travnja 1906. zbog bolesti difterije jer ju je imalo više od polovice učenika. Školsku općinu su sačinjavali i dalje mjesta Peteranec i Herešin. Na mjesto Anke Lihl, koja je otišla raditi u nižu djevojačku školu u Koprivnici, došla je 27. ožujka 1906. godine namjesna učiteljica Angela Radan, rodom iz Donje Petričke kod Bjelovara. Ona je izgleda vrlo brzo ušla u sukob sa ravnajućim učiteljem Kovačićem koji o njoj piše: *"odgojem u vojničkim ženskim zavodima u Bečkom Novom Mjestu - kao oficirska kći, usisala je u sebe i onaj strogi vojnički duh, te je sa školskom mladeži vrlo despotički postupala. Svojom brbljavošću zamrzila je međusobno mnoge odličnije obitelji, a mužačkim prostim ponašanjem ter pušenjem nije za to vrijeme mogla steći simpatije i naklonost članova školskog odbora i općinara, pa stoga kod izbora učiteljice dne 21. lipnja 1906. bude iz samilosti kandidirana na treće mjesto; no morade ustupiti svoje mjesto novo - izabranoj i potvrđenoj učiteljskoj kandidatkinji Mariji Salajpal iz Gole, koja je kao privremena učiteljica nastupila službu ovdje dne 1. rujna 1906."* Za nju se zauzeo kod vlade narodni zastupnik 55. kotara Novigrad Podravski u koji je spadao i Peteranec, Geza pl. Josipović koji je bio ministar za Hrvatsku i Slavoniju u Budimpešti. Ravnajući učitelj Kovačić je nagovorio oca Marije Salajpal da se obrati Josipoviću kako se ne bi primila učiteljica Rudan za koju su se zalagali župnik u Peterancu i predstojnik kotara Koprivnica August Sedlanić. Općina Peteranec je te školske godine popravila ulična vrata i ogradu školskog dvorišta te zidane stepenice iz školske zgrade višeg odjela. Školske godine 1906./07. općinski školski nadzornik i predsjednik općinskog školskog odbora bio je Tomo Godek iz Peteranca, a članovi su bili Bolto Blažek kao općinski načelnik, Ivan Nepomuk Horvatić kao župnik, Lavoslav Kovačić kao ravnajući učitelj, Franjo Betlehem, Ivan Blažek, Ivan Perić iz Peteranca te Martin Remenar iz Herešina dok su zamjenici bili Ignac Požgaj i Franjo Godek iz Peteranca. Školske godine 1907./08. u školski odbor su 16. srpnja 1907. izabrani za mjesnog školskog nadzornika i predsjednika školskog odbora župnik u Peterancu, velečasni Ivan Nepomuk Horvatić, za zamjenika predsjednika kovač, sitničar i krčmar Antun Pavlović (rodom iz Drnja), a članovi su bili načelnik općine Bolto Blažek, Mijo Blažek, ravnajući učitelj Lavoslav Kovačić i Josip Ilotić iz Peteranca te Mijo Žganec iz Herešina. Školske godine 1908./09. su nakon vapnjenja zidova školski podovi bili premazani uljem.

Do većeg povećanja broja knjiga u školskoj knjižnici došlo je školske godine 1909./10. kada su knjižnicu pomogle općina Peteranec i hrvatska vlada, a knjige je dobivala i kao član Matice hrvatske, Društva Sv. Jeronima i Hrvatskog pedagogijskog književnog zbora. Školske godine 1910./11. za mjesnog školskog nadzornika i predsjednika školskog odbora izabran je velečasni Ivan Horvatić, a članovi su bili Martin Mihin, Josip Jurjević, Tomo Lončar, zamjenik predsjednika umirovljeni općinski blagajnik, krčmar i trgovac Stjepan Dolenc iz Peteranca te Cjuro Poljan iz Herešina dok su zamjenici bili Andro Baronić i Josip Valeš iz Peteranca. Krajem kolovoza 1912. godine izmijenjen je pod, a postavljene su nove klupe u učionicama nižih razreda. Izradio ih je mjesni stolar Josip Kedmenec. Školske godine 1911./12. je problem bio u tome što je, bez znanja i odobrenja ravnajućeg učitelja Kovačića, učitelj Dončević preuzeo službu orguljaša što mu je donosilo određene prihode. To je izazvalo sukob između njih dvojice jer je Kovačić tražio povišenje orguljaških prihoda za sebe i tek kada ih nije dobio, orguljaško mjesto je prihvatio Dončević uz prijašnje prihode. Bilo je čak problema oko orguljaškog stana koji je koristio ravnajući učitelj Kovačić. U spomenici škole je zabilježeno veliko nevrijeme: *"Nagli preokret vremena, koji se desio dne 3. veljače 1912. na dan sv. Blaža kao godišnjeg sajma u Koprivnici prouzročio je 7 žrtava ljudi. Od rana jutra pa do 9 sati bilo je krasno toplo vrijeme, po tom je počela padati sitna kiša, koja je kasnije bivala sve jača. Oko 11 sati počeo je duvati oštar sjeverozapadnjak, te je pretvorio kišu u soliku, a onda u sniježnu vijavicu. Narod s blagom upravo je bježao sa sajma i sklanjao se pred strašnim*

nevriemenom, da je od snijega bilo zastrto tamom cielo obzorje. Nesretnici, koji se nijesu mogli nikamo sklonuti, stradali su životom, jer su pošavši kući smrznuli se na putu. Po odjelu njihovom načinila se tvrda smrznuta kora od leda kao okamenjeni; a od gustoga krpastoga padanja snega nije se vidjelo u daljinu ni korak pred sobom."

Zdravstveno stanje učenika je nadzirao kotarski liječnik dr. Bogoslava Šešerin iz Koprivnice kao općinski liječnik "uzadruženih zdravstvenih upravnih općina: Peteranec, Drnje i Hlebine." U svibnju 1913. kod nekih se učenika pojavio mumps ili "ušni zažeg". Školski vrt je redovito obrađivan i korišten u nastavi. Osim školskih praznika koji su bili tijekom srpnja i kolovoza, učenici su bili slobodni svaki četvrtak, na župne zavjetne svece, 4. listopada na imendan kralja Franje Josipa I. te na 14 - tu obljetnicu smrti kraljice Elizabete 10. rujna kao i na njezin imendan 19. studenoga. U spomenici piše o rijetkoj prirodnoj pojavi: "Dne 10. veljače 1913. pojavila se na večer do 10 sati sjajne noći uz pomlađeni mjesec zviezda Venera kao njegov pratilac, sjajući uz desnu stranu neobičnim svjetlom nad svim zviezdama kao rietki prirodni pojav, što je po saopćenju zviezdoznanaca imala trajati tako do kojih 14 dana." Uz to je u spomenici zabilježeno: "Neobični strahovit orkan nadošao je na uskršni ponedjeljak dne 24. ožujka 1913. oko 1/2 1 sat poslije podne smjerom iz Bosne, a pomješan s tučom i naglom plohom, da se sve zamračilo, te je ovđe u mjestu oštetiio crkveni limeni krov, bacivši ga na susjedni Benotičev krov kuće razotkrio i razlupao crip na crkvi, u školskom pokusnom vrtu isčupao sa korjenjem veliku ringlo - šljivu, polomio sa krošnjom ogromni orah na vrtu učiteljevom i mnogo drveća na dielove raskomadao. Na kućama je porazbacao crip, 2 štaglja i koševе sa kukuruzom srušio tako, da takovog nevriemena niti najstariji ljudi ne pamte i bilježe. U noći pak od 12. na 13. travnja 1913. digao se silni vihor sa kišom a poslje sa silnim sniegom, da je do zore bilo zapuha na mjestima putem do metar, a negdje i do 2 metra visoko. Voće procvjetano kao trešnje, višnje, kajsije i orasi skroz pozeblo i na granama se oledilo, a pod teretom teškoga sniega lamale se grane sa voćaka. Temperatura je pala na mnogim mjestima ispod ništice i došlo je do smrzavice uslijed koje su pale žrtvom mladice voća i vinograda koje su pocrnile i otpale. No ipak je kraj svega toga rod jabuka i krušaka bio obilan, šljiva i ostalog voća ništa, a i zimski usjevi donijeli su dobar prirod pa i vinogradi zaponijeli su grožđa dosta obilno preko svakog nenadanog očekivanja, jer su kraj glavnoga pupa na rezu loze, koji je od smrzavice pocrnio i otpao bio, pokrajna dva oka rod ipak prilični donijela."

U novi školski odbor su 17. srpnja 1913. izabrani: mjesni školski nadzornik i predsjednik školskog odbora velečasni Ivan Horvatić, učitelj Lavoslav Kovačić, članovi Franjo Benotić, Martin Barčanec, Đuro Cmrk i Tomo Godek iz Peteranca te Valent Lončarić iz Herešina. Školske godine 1913./14. u spomenici je, među ostalim podacima, zabilježen početak I. svjetskog rata, kao i postojanje zimske gospodarske škole u Peterancu. "Poticajem ovdješnjeg gospodarskog društva kao zadruge po revnom svom seljaku tajniku Ignacu Kolarek, a onda izabranom općinskom načelniku ovđe, na molbu i nastojanje hrvat. slavon. društva kao središnje zadruge u Zagrebu, otvorena je riješidbom vis. kr. zem. vlade, odjela za unutarnje poslove od 10. studena 1913. broj III. A 3 682 zimska gospodarska škola, koja je po svem sudeći ove godine od svih drugih najbolje uspjela. To je i lako bilo shvatiti, jer je škola u Peterancu održana među najboljim elementom u našoj marnoj hrvatskoj Podravini. Obdržavala se je od 7. prosinca 1913. do 22. veljače 1914. kroz 24 predavanja nedjelom i četvrtkom od 5 do 8 sati na večer. Zanimanje je bilo za tu školu tako veliko, da je popriečno bilo kod svakog predavanja prisutno do 127 slušača i da je polazak kod svih predavanja iznosio preko 2 800 slušača, od kojih su dosta pridolazili bili čak iz mjesta samoga Drnje." Ispit na gospodarskoj školi je otvorio 22. veljače 1914. banski savjetnik Zvonimir Žepić, a nazočni su bili županijski izvjestitelj za gospodarstvo Oton Navratil, ravnajući tajnik Hrvatsko - slavonskog gospodarskog društva, tajnik središnjeg saveza hrvatskih seljačkih zadruga Edo Marković, zastupnik bjelovarskog kotara i zakupnik ovdašnjeg lovišta, domaći sin Josip Werklein. Prisutni su bili i svi učitelji škole, uglavnom profesori gospodarskog učilišta u Križevcima pod vodstvom svog ravnatelja Mije Graha, dr. Vinko Mandekić koji je predavao bilinogojstvo, dr. Ljudevit Prohaska koji je predavao živinogojstvo, Ivan pl. Radić koji je predavao voćarstvo, vinogradarstvo i pivničarstvo, dr. Ferdo Kerin koji je držao predavanja iz veterinarstva te Franjo Hadjek koji je predavao zadrugarstvo. Među polaznicima te škole osobito su se istaknuli: Gjuro Benotić, Jakob Blažek, Stjepan Vrban, Josip Jakupić, Franjo Betlehem, Štefo Gaži, Josip Jurjević, Franjo Deželić, Stjepan Belčić, Tomo Cmrk i Mijo Godek'.

Na ratište je 28. lipnja 1914. otišao učitelj Josip Dončević, borio se prvo u Srbiji, a potom u Galiciji gdje je 30. ožujka 1915. pao u rusko zarobljeništvo. Na njegovo je mjesto došao pripravnik Rudolf Žličar koji je u

Peterancu radio od 20. rujna 1914. do 8. siječnja 1915. Škola u Peterancu je pripremala toplu odjeću od vune, flanela i pamuka za vojsku te prikupljala vunaste opatke, učenici su sakupljali kupinovo lišće za čaj te novčane prinose za darove vojnicima i za njegu ranjenicima. Prigodom evakuacije Sarajeva, u Peterancu je bilo smješteno oko 120 španjolskih Židova od 4. srpnja 1915. do 4. ožujka 1916. godine. Školske godine 1915./16. učenici i učitelji su također sakupljali kupinovo lišće i drugu pomoć, a školske godine 1916./17. učitelj Dončević se nalazio u zarobljeništvu u Sibiru. Za mjesnog školskog nadzornika i predsjednika školskog odbora izabran je 1. veljače 1917. općinski načelnik Ignac Kolarek, a članovi su bili župnik Ivan Horvatić, ravnajući učitelj Lavoslav Kovačić, Martin Požgaj, Jakob Valeš i Martin Barčanec iz Peteranca te Ignac Lončarić iz Herešina².

Školske godine 1917./18. zbog bolesti griže ili srdobolje nastava je bila prekinuta od 10. listopada do 26. studenoga 1917. godine. Na ovu školu je 16. prosinca 1917. došla namjesna učiteljica Dragica Benkek koja je zamjenjivala učitelja Dončevića koji je i dalje bio u ruskom zarobljeništvu. Školsku općinu su i dalje činila naselja Peteranec i Herešin. Polazak škole je bio slab zbog ratnog vremena i pomanjkanja radne snage u domaćinstvima pa su djeca korištena za rad. Sve je to utjecalo na slabije znanje učenika³. Broj učenika je (bez opetovnice) bio: školske godine 1875/76. - 152, 1876/77. - 172, 1877/78. - 198, 1878/79. - 184, 1879/80. - 173, 1880/81. - 203, 1881/82. - 192, 1882/83. - 206, 1883/84. - 198, 1884/85. - 195, 1885/86. - 188, 1886/87. - 186, 1887/88. - 155, 1888/89. - 170, 1889/90. - 201, 1890/91. - 204, 1891/92. - 220, 1892/93. - 241, 1893/94. - 231, 1894/95. - 177, 1895/96. - 222, 1896/97. - 220, 1897/98. - 222, 1898/99. - 191, 1899/1900. - 206, 1900/01. - 171, 1901/02. - 155, 1902/03. - 173, 1903/04. - 193, 1904/05. - 205, 1905/06. - 212, 1906/07. - 216, 1907/08. - 209, 1908/09. - 239, 1909/10. - 240, 1910/11. - 249, 1911/12. - 224, 1912/13. - 224, 1913/14. - 224, 1914/15. - 220, 1915/16. - 210, 1916/17. - 213 i 1917/18. - 222 učenika⁴.

Bilješke:

1. Spomenica II, n. dj., 92 - 121.
2. Spomenica II, n. dj., 121 - 185.
3. Spomenica II, n. dj., 186 - 191.
4. Uspomenica, n. dj; Spomenica II.

Izvori i literatura:

1. Arhiv Osnovne škole Drnje, Uspomenica za Obću pučku učionu u Peterancih, 1875.- 1909.
2. Arhiv Osnovne škole Drnje, Spomenica trirazredne niže pučke škole u Peterancu 1909.- 1919.
3. Hrvatski školski muzej, Arhivska zbirka.
4. Arhiv Župnog ureda Sv. Petra i Pavla u Peterancu, Spomenica župe Sv. Petra i Pavla.
5. D. Komorčec, *Kronika, 200 godina crkve u Peterancu 1773.- 1973*, Peteranec 1973, 21.
6. Nadbiskupski arhiv Zagreb, Kanonske vizitacije Komarničkog arhidakonata, Prot. br. XV.
7. Statistika narodnjega školstva Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji, Zagreb, 1875.
8. F. Vaniček, *Specialgeschichte der Militaergrenze*, Wien, 1875, sv. II.
9. A. Cuvaj, *Građa za povijest školstva kraljevina Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, sv. I (od najstarijih vremena do godine 1835.), Zagreb, 1907.
10. F. Tićak, *Kratka poviest o razvitku pučkog školstva u Hrvatsko - slavonskoj Vojnoj krajini*, Zagreb, 1880.
11. D. Feletar, *Prilozi povijesti školstva općine Koprivnica*, rukopis.
12. H. Petrić, *Općina i župa Drnje, Povijesno - geografska monografija*, Drnje, 2000.

SUMMARY

Hrvoje PETRIĆ

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF EDUCATION IN PETERANEC (1765.- 1918.)

On the basis of unpublished sources, the author is giving an outline of conditions in one school in Podravina since military-political reforms of Maria Theresa in the second half of the 18th century up to the end of World War I and the collapse of the Austria-Hungary. This period makes a historic unit in the development of this school. Significance of the state primary school in Peteranec was at its peak in the period between 1829 and 1871, when it was the central educational institution for the region southwest of Koprivnica (the Sokolovac battalion) and the area northeast of Koprivnica (the Peteranec battalion). Later on, the Peteranec school was among the better organized ones in Podravina. This was enhanced not only with tradition, but also with a relatively good quality of teaching organization. This text contributes to the insight into education in the region of the Đurđevac regiment and this part of Podravina.